

Strukturelle byarkitekturanalyser drejer sig om byens fysiske form, sådan som den findes som et eget system af mønstre og modeller. Byarkitekturens topologi kan beskrives som de rumlige sammenhænge, der som et system af byrum og ordensprincipper giver byen sine mønstre. Det kan systematiseres.

De strukturelle analysemetoder bygger på en nøgtern registrering af, hvad der findes af **byarkitektoniske elementer** i byen. Bygningsmassen spiller en stor rolle i den strukturelle byarkitekturanalyse, da det ofte er bygningerne, der skaber rummene mellem sig. Men terrænet, hegn, skilte, lys eller andet kan også være rumskabende.

De moderne bilbaserede byer adskiller sig fra de klassiske byer ved, at bygningstyperne er nogle andre, og rummene mellem bygningerne ikke er så veldefinerede. Byrum er også forskellige dag og nat. Om natten er byens lys og lysætningen af f.eks. bygninger og skilte det, der skaber former, rum og visuelle forbindelser.

For at undersøge byarkitekturen i den moderne by valgte arkitekterne Robert Venturi og Denise Scott Brown at undersøge en ekstrem case. De registrerede tilbage i 1970'erne de byarkitektoniske elementer i Las Vegas og sammenlignede gader, rum, bygninger og reklameskilte med tilsvarende i mere klassiske byer.

HVAD ER STRUKTURELLE BYANALYSER?

Metoderne går ud på at **registrere** f.eks. gadeforløb, pladser, parker og de andre rumdannelse, der findes på et kort. Ved hjælp af supplerende fotos, tegnede diagrammer og illustrationer registreres deres rumlighed, deres form, deres orientering, og hvordan de er koblet med hinanden i et byrumssystem.

Når de vigtigste elementer er registreret, påbegyndes et arbejde med at **systematisere** og **klassificere** de rumlige og arkitektoniske data.

I det følgende præsenteres nogle eksempler på strukturelle analyser af byarkitektur. De har forskellige formål og præsenteres derfor lidt forskelligt.

Byarkitektonisk registrant

Realistisk byanalyse udviklet af Dag Tvilde og Karl Otto Ellefsen indeholder systematiske registreringer og klassificering af byarkitektoniske elementer. I denne analysemetode er **tidsdimensionen** tilføjet, hvilket betyder, at byarkitekturens elementer analyseres på baggrund af historiske begivenheder og

udviklingsperioder. Metoden er anvendt i en række stedsanalyser af norske byer, hvor der i forbindelse med byplanlægningen er indarbejdet en byarkitektonisk registrant for at styrke den arkitektoniske del af byplanlægningen.

Bevaring af værdifulde byarkitektoniske sammenhænge

SAVE-analyserne (Survey of Architectural Values in the Environment), der er udarbejdet af Miljøministeriet i Danmark, indeholder systematiske analyser af **byarkitekturens mønstre**. Metoden systematiserer registreringerne i tre niveauer: 'Overordnede og dominerende træk', der er byens helt overordnede rumlige strukturer, fx skyline, naturgivne overordnede rumligheder (søer, kystlinjer, bjerge mv.) 'Mønstre og strukturer', hvilket vil sige rumforløb, bebyggelsesplaner mv. 'Udsnit og dele', der dækker over særlige eksempler på stedspecifikke byarkitektoniske kendetegn.

SAVE-analyserne er grundlaget for de kommuneatlas, der er lavet i mange af landets kommuner de seneste 15 år. Kommuneatlæssene har til formål at henlede byplanlæggerens, politikernes og offentlighedens opmærksomhed på ikke blot enkelte bygningers arkitektoniske værdi, men også på værdifulde byarkitektoniske sammenhænge.

Byarkitektur i bilbaserede byer

Robert Venturi og Denise Scott Brown satte fokus på den **moderne bilbaserede by** og gjorde meget ud af at præcisere dens forskel fra de klassiske byområder.

I Las Vegas gennemgik de bygningerne i et afgrænset område af byen (Main Street & The Strip). Langs disse to gader fandt de ud af, at de hovedsageligt bestod af kasinoer (store komplekser med spillehaller, hoteller og udendørs rekreatiomsområder), supermarkeder, almindelige hoteller, kirker, bryllupskapeller og benzinstationer. Hver bygningstypologi blev registreret hver

Videnskabeligt set tager de strukturelle byarkitektoniske undersøgelser udgangspunkt i de eksakte fysiske forhold. De enkelte arkitektoniske elementer registreres systematisk og ud fra en på forhånd klarlagt metode. Resultaterne kan dokumenteres gennem opmålinger, fotografi og tegning. På den baggrund udvikles klare begreber. Der er således tale om registreringer, der er kvantitative, og som henter inspiration fra naturvidenskaben med tilsvarende klare veldefinerede begreber og velbegravede metoder.

Retningsbestemt rum	Transport-hastighed	Symbol Forhold, tegn-symbol-bygning
Eastern Bazaar	5 km/t	
Medieval Street	5 km/t 30 km/t	
Main Street	5 km/t 80 km/t	W
The Strip	55 km/t	W
Gående Bil	W Store skilte og tegn	Huse, bygninger

Venturi sætter størrelsen af skilte i direkte relation til hastigheden hvormed de passeres. Jo stærkere vi kører jo større skilte og bygninger. Venturi brugte forskellige byområder som eksempler.

I det **orientalske bazarområde** foregår al transport til fods og langsomt. Man kan se og røre alle de varer der er til salg. Bortset fra små prisskilte er skiltning fraværende.

I **byens hovedgade** fungerer fodgængere og biler side om side. Nu er varerne placeret bag vinduer, hvorfor der er brug for skiltning.

I en by som **Las Vegas** eller i et **shoppingcenter-område** er man totalt afhængige af bilen for transport. Man kan ikke længere se varerne direkte men i stedet kommunikerer forretningerne via store tegn og skilte.

Illustration: Robert Venturi, Denise Scott Brown, *Learning from Las Vegas*

Store reklameskilte dominerer i Aalborg City Syd.

for sig. Eksempelvis blev alle kasinoerne fotograferet, planerne over bygningerne blev tegnet og sammenlignet. Herefter blev der konkluderet på, hvad der karakteriserede kasinoerne som bygningstypologi.

De to gadestrøg er arkitektonisk domineret af **store reklameskilte** med ornamentik, figurer, tekst mv. Skiltene er så markante, at de er arkitekturobjekter i sig selv. Derfor blev de også fotograferet og samlet på et ark papir, hvorefter de fælles træk ved skiltene blev trukket frem. Derefter kunne de særlige karakteristika ved Las Vegas skiltet sammenfattes.

Hvert byrum langs det udvalgte udsnit af byen blev herefter registreret på samme vis. Alle rummene blev tegnet som en lille selvstændig skitse og sammenlignet. Der blev fokuseret på lighedstrækkene, at de var meget **åbne** uden vertikal afgrænsning sammenlignet med byrum i den klassiske by.

Analyserne blev foretaget om dagen i fuldt sollys, og om aftenen, hvor de mange skilte blev oplyst på forskellig vis med blinkende neonlys. At byens arkitektur og rum skiftede karakter fra dag til nat blev trukket frem som noget særligt.

Da Las Vegas er en bilbaseret by – en såkaldt **amorf by** – forklares og analyseres de helt specielle byarkitektoniske mønstre og strukturer ved at relatere dem til **hastighed** – bilens hastighed. I analysen af en amorf by som Las Vegas opstilles således en forklaringsammenhæng der hedder: **hastighed, skala, rum, arkitektur**. Stor hastighed betyder stor skala, brede veje, store åbne pladser (p-pladser) og arkitektur og skilte, der fungerer

I shoppingområdet Aalborg City Syd kommunikerer store tegn og skilte med de forbigående. Fotograf: Pernille Ehlers.

som et kommunikationssystem. Sammenhængene præsenteres i skemaform suppleret med nøje og systematisk fotoregistrering.

BYELEMENTANALYSER PÅ FELTFOD

Analyser af den bilbaserede by kan foretages som registrering af et enkelt område eller ved at to eller flere meget forskellige områder sammenlignes. Registreringerne foretages med anvendelse af Venturis kategorier i skemaform som vist i figuren, og kan suppleres med håndtegninger på kort, hånd tegnede skitser og egne fotos.

DATA OG LITTERATUR

Det er omfattende at gennemregistrere en hel by, derfor sker der som oftest en velovervejet udvælgelse af bydel og områder til registrering. Professionelt formidles analyserne i kataloger, atlas, registranter, bøger eller på plancher.

Data om objektive byarkitektoniske forhold kan i Danmark findes i de omtalte Kommuneatlas, eller i andre typer af registranter som enkelte kommuner og byer måtte have iværksat.

Marling, Gitte: 'Mapping the Global City: outside in/ inside out' In: Nordark #3, 2006. Department of Architecture & Design. Aalborg University

Miljøministeriet, Planstyrelsen: Byens træk, om by – og bygningsbevaringssystemet SAVE. Miljøministeriet, Planstyrelsen, København, 1992

Tvilde, D. & Ellefsen, K.O.: Realistisk Byanalyse. Skrifter fra arkitekturavdelingen. NTNU. Trondheim, 1991

Venturi, Robert et al (1972): 'Learning from Las Vegas'. Massachusetts MIT Press, 1972

Faglig bidragsyder: Gitte Marling, professor med særlige opgaver, Urban Design, Institut for Arkitektur, Design og Medieteknologi, Aalborg Universitet (AAU)

Redaktører: Pernille Ehlers, Rødovre Gymnasium, Lis Petersen, Ørestad Gymnasium og Jannie Rosenberg Bendsen, DAC
Layout: Troels Thor Axelsen, DAC

Realdania

dansk byplan
laboratorium

DAC | DANSK ARKITEKTUR CENTER

STRUKTURELLE
UNDERSØGELSER
BYELEMENTER